

semaFOR

Jiří Suchý a Jiří Šlitr

Ďáblova dobře placená procházka z Vinohrad

Komplet 9 her z let 1965–1970

Dobře placená procházka / Zavinil to bubínek / Zuzana je všude jako doma / Benefice / Ďábel z Vinohrad / Tak co, pane barone / Poslední štace / Jonáš a dr. Matrace / Revizor v šantánu + BONUS Sekta

15 CD

Druhý box se záznamy semaforských her navazuje na soubor disků nazvaný **Zuzana, Jonáš a spol.** (Supraphon SU 6492-2, 2019), na němž jsme mapovali prvních devět her a pásem divadla Semafor z dílny Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra. Nyní tedy historii divadla otevíráme v době, kdy jsme ji opustili, v divadelní sezoně 1964–1965. Divadlo má v této chvíli za sebou náročné roční filmování snímku *Kdyby tisíc klarinetů*, jejich písničky dominují nové rozhlasové hitparádě Dvanáct na houpačce, stále častěji jezdí do západního i východního Německa, kde mají nebývalý ohlas (v západním dokonce natočí hudební televizní film – u nás nikdy neuvedený – *Rendezvous im 5. Stock*), o nové písničky i hry je všude přímo nebývalý zájem. Zároveň popularita Semaforu dosahuje takového vrcholu, že se od něj část kritiky začíná takřka a priori odvracet, jako by sláva a úspěch bylo potřeba vyvážit negativní kritikou.

První velký políček Semafor dostává s kauzou kolem zpěváků a herců filmu *Kdyby tisíc klarinetů*. Eva Pilarová, Karel Gott a Waldemar Matuška mají údajně v pauzách během filmování porušovat dobré mravy. Fámy žijí vlastním, neobyčejně barvitým životem a začíná se o nich příliš mluvit. Nakonec jdou tři hlavní podezřelí lidově řečeno „na kobereček“ a jsou bez možnosti obhajoby potrestáni. Nejhuře Waldemar Matuška, který zprvu dostane roční zákaz vystupování (později mu bude dovoleno zpívat alespoň na jeho tehdy domovské scéně v divadle Rokoko). Písničky Pilarové a Gotta „nejsou doporučeny“ k vysílání v rozhlase a televizi, což se rovněž rovná zakazu. Semafor se za své zpěváky postaví a nechá natočit filmový Reflektor (v režii Ivana Soeldnera), kde jsou všechny fámy uvedeny na pravou míru. Cenzura ovšem dokument nepustí a zpěváci musejí nezasloužený trest chtě nechtě přijmout.

Další kauzou, jež se o Semafor otře, je nedostatečně proclené auto zpěváka Pavla Sedláčka, které si dle tehdy platných zákonů nelegálně dovezl ze západního Německa. Zpěvák je po mediálně sledovaném procesu odsouzen na osmáct měsíců, nakonec za mřížemi stráví necelých devět (nutno říct, že ze Semaforu dostane výpověď kvůli promeškaným závazkům již krátce před vypuknutím

samotné kauzy, protože je ale spolu s ním obviněná i Eva Pilarová, Semaforu se proces rovněž dotýká).

Nepřízeň kritiků se posléze projeví tím, že doslova roztrhají rok připravované filmové *Klarinety*, stejně jako novou hru Jiřího Suchého *Sekta*. Navrch Semafor na čas ztratí zázemí, protože jeho sál v pasáži Alfa potřebuje rekonstrukci, která se z několika plánovaných měsíců protáhne na celý rok. Herci i hudebníci tak znovu vystupují na různých scénách (Městská lidová knihovna, Paravan, Divadlo Máj), jen ne v domácím prostředí na Václavském náměstí. Ale nic takového nemohlo Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra odradit od další práce, spíše naopak.

7. března 1965 Semafor otevírá zrekonstruovaný divadelní sál sérií slavnostních představení, která uvádí nový člen divadla Miroslav Horníček. Symbolicky křest sálu proběhne v noci z 15. na 16. března, kdy jej po koncertě v Lucerně navštíví samotný Louis Armstrong. Jednak zde vystoupí a poté se na návrh Miloše Formana také podepíše na čerstvě vymalované zedě. Spustí tím tradici, kdy se na semaforské zdi budou podepisovat zajímaví hosté všemožných odvětví lidské činnosti z domova i ciziny. To už ale Suchý se Šlitrem nabídnou v novém sále také nové hry. První z nich – *Sekta* – je naprostý propadák, o druhou – *Dobře placenou procházku* – naopak projeví zájem různé zahraniční scény od Belgie a Jugoslávie, přes Finsko až po Mexiko. A od roku 2007 se bude hrát i v našem Národním divadle.

DOBŘE PLACENÁ PROCHÁZKA

Jiří Suchý a Jiří Šlitr začali s myšlenkou jazzové opery koketovat bezprostředně po vzniku Semaforu. Již v první divadelní brožurce, v níž představovali své plány na začátku roku 1960, najdeme tuto ideu v budoucích projektech. Více se tématem začali zabírat po uvedení *Takové ztráty krve*, jejíž patnáctiminutový úvod byl jedním hudebně kompaktním celkem složeným z několika Šlitrových melodií a Suchého textů. S+Š se následně chystali věnovat opeře polovinu hry *Zuzana není pro nikoho doma*, ale nakonec ji s pracovním titulem *Ve vaně* (inspirování Blodkovým dílem *V studni*) rozepsali na celé představení. Hra měla také zprvu mít mnohem více postav, počítalo se s návratem Evy Olmerové nebo s angažováním Mikiho Volka. Jiří Suchý dokonce zvažoval pro jednu z rolí zpěváka a herce Josefa Zímu.

„Já to libreto napsal vlastně za několik málo dní, a sice – ve vaně. Točili jsme tehdy v Kynžvartu scény do filmu Kdyby tisíc klarinetů a k mému mariánskolázeňskému hotelovému apartmá, které mi tehdy produkce filmu velkoryse poskytla, patřila prostorná koupelna. Když jsem otevřel okno, koukal jsem na vršky vysokých smrků, neboť hotel stál na kraji lesa. Prostě nádhera. Pokud jsem zrovna netočil, byl jsem naložen ve vaně a vymýšlel jsem.“ (1998)

Hlavní roli Vanilky získala nejprve Eva Pilarová, jež se do Semaforu právě vrátila z Rokoka. Jejím divadelním partnera Uliho měl ztvárnit Karel Gott, který však ze Semaforu odešel a na jevišti jej nahradil tanečník a člen amatérského olomouckého souboru Skumafka

René Gabzdyl (zatímco na souběžně natáčené gramofonové desce s jazzovou operou zpíval Jaromír Mayer). Náročnost hudebního doprovodu opery si vyžádala, aby byl jako celek předtočený a hrán ze záznamu, zatímco zpěváci do něj na pódiu zpívali živě. Ferdinand Havlík, semaforový kapelník a hlavní aranžér Šlitrových melodií, doporučil zkušeného kapelníka Dalibora Brázdu, který nahrávku se svým orchestrem natočil.

Na zpěváky tím autoři připravili stresující způsob vystupování, protože sebemenší chyba či zaváhání ve zpěvu nebo choreografii byly rázem vidět i slyšet. „*A byl to docela nervák,*

Jiří Suchý a Naďa Urbánková

Hana Hegerová

playback se nedal zastavit, takže jak vám uteklo půl taktu, to ještě šlo, ale dva takty, to už byl průšvih,“ vzpomínala po letech Naďa Urbánková, která zpočátku hrála roli tety z Liverpoolu (původně obsazená Hana Hegerová jela na turné po Německu a roli převzala až později).

K dlouho očekávané premiéře došlo 15. června a diváky čekal příběh manželského páru Vanilky a Uliho, kteří se rozváděli, když listonoš (Su-

chy) přinesl telegram od bohaté Vanilčiny tety z Liverpoolu, která slibovala odkázat své neteři milionové jmění za podmínky, že bude mít potomka. Vanilka začala chytračit a raději než s Ulim, si chtěla dítě pořídit s naivním listonošem, zatímco se ji ze stejných důvodů snažil svést vypočítavý advokát (Šlitr). Do toho přijela sama bohatá teta a chamtiví muži rázem zaměřili svou pozornost na ni. Celá hra nesla jasně morální poselství o moci peněz nad lidskými charaktery.

Na rozdíl od negativně hodnocené *Sekty* i kritizovaných filmových *Klarinetů* byla jazzová opera s menšími výhradami odborníky přijata velmi pozitivně. Výtky byly směřovány vesměs jen ke konci, který Suchý se Šlitrem později mírně přepracovali a myšlenku o chamtivosti zjasnili. Někteří kritikové (např. Josef Schnabel v *Mladé frontě*) dokonce viděli v díle dosavadní vrchol práce divadla, Sergej Machonin ve sloupku *Literárních novin* hovořil o „*experimentu mimořádné průzkumné hodnoty*“.

Dobře placená procházka byla tedy přijata dobře, ale neprovázela ji ona vlna slávy, která se nesla kolem *Jonáše a tingle-tanglu* a ve kterou autoři pravděpodobně doufali. Články o opeře vycházely nejen u nás, ale též v Anglii, Spojených státech, Itálii, Maďarsku, Sovětském svazu, Kanadě či západním i východním Německu, což také vedlo k jejímu pozdějšímu nastudování a uvedení v Bruselu (1967) nebo ve finském Tampere (1970). S+Š zkrátka složili mimořádně silné dílo, a jak už bylo řečeno, hra se (obohacená o písně ze *Sekty*) dostala až na prkna Národního divadla (2007).

Eva Pilarová nakonec v Semaforu dlouho nezůstala ani při druhém angažmá a kvůli komplikacím v osobním životě odešla v listopadu 1965. Hlavní roli Vanilky za ni převzala Naďa Urbánková, což je také jediné vodítko k neznámé dataci našeho záznamu, který pochází z archivu Bohumila Palečka. Je buď z konce buď z konce divadelní sezony 1965–66, nebo z posledních představení *Dobře placené procházky* ze září 1966 (demiéra proběhla

11. září). Pro úplnost dodejme, že se Eva Pilarová ještě vrátila do televizní podoby hry, která vznikla v hostivařských filmových ateliérech v režii Miloše Formana a Jána Roháče a měla premiéru během vánočních svátků 26. prosince 1966.

ZAVINIL TO BUBÍNEK

Další záznam z našeho kompletu není tradiční semaforskou hrou, ale improvizovaně složeným pásmem. Začátek divadelní sezony 1965–1966 strávil Semafor na zájezdě po západním Německu, kdy nabízel program *Šest žen* (*Heinrich VIII. und seine sechs Frauen*) obohacený tentokrát o herecké výstupy Jiřího Šlitra (hrál zde postavu malíře, ale zapojil i několik scének z populárního pásma *Recital 64*). Bezprostředně po návratu domů (15. října) mají semaforští začít hrát *Dobře placenou procházku*, jenomže Evě Pilarové praskne ušní bubínek, má lékařem nakázaný klid a nemůže vystupovat. Vzhledem k tomu, že je hlavní postavou celé hry a nemá dosud alternaci, Semafor operu nemůže nasadit. A tak se od 15. října hraje narychlo složené představení pojmenované *Zavinil to bubínek*, které nezaměnitelným způsobem konferuje Miroslav Horníček.

Miroslav Horníček

Zazní písničky z právě hraných *Šesti žen* (některé dokonce tak, jak je pro zahraničí zpěvačky nastudovaly v němčině), stejně jako novinky z chystaného písňového pásma *Zuzana je všude jako doma*. Poprvé se tak semaforskému publiku představují Jaromír Mayer, dále Antonín Hrůza (dosud zpěvák orchestru Mirko Foreta) nebo Nina Hamrlová, absolventka olomoucké univerzity v oboru chemie a matematiky. Z vojny se navíc právě vrací „ztracený syn“ Semaforu Milan Drobný. Suchý se Šlitrem zazpívají své zbrusu nové autorské písně, které jinak v žádných semaforských hrách

nezazní: *Krokodýl*, *Čekání na tetu* nebo *Balada z mlází*. Pro Miroslava Horníčka je večer zároveň jakousi generálkou na právě chystané *Hovory přes rampu* (semaforská premiéra 13. listopadu 1965), z nichž se později zrodí populární televizní *Hovory H*.

Improvizované pásmo *Zavinil to bubínek* končí v repertoáru 23. října 1965 po devíti uvedeních. Přesto naštěstí semaforský zvukař Bohumil Paleček pořídil záznam jednoho z večerů, v němž můžeme obdivovat jak pohotovost a chytrý humor Miroslava Horníčka, tak pěvecké umění tehdejších semaforských hvězd, stejně jako dokonale sebraný orchestr Ferdinanda Havlíka.

Jaromír Mayer na obálce časopisu RMS

ZUZANA JE VŠUDE JAKO DOMA

V roce 1965 se Suchý se Šlitrem rozhodli navázat na semaforický seriál o Zuzaně. Dosud měl tři pokračování: *Zuzana je sama doma* (1960), *Zuzana je zase sama doma* (1961) a *Zuzana není pro nikoho doma* (1963). Byl to nejlepší způsob, jak nabídnout jednak nové písně z dílny S+Š a jak také představit nové zpěváky Semaforu v plnohodnotném programu. Na konci sezony 1964–65 se totiž dosavadní soubor takřka celý rozpadl. Hlavním důvodem bylo založení konkurenčního divadla Apollo, kam Jiří Štáidl s Karlem Gottem Semaforu „přetáhli“ Vlastu Kahovcovou, Yvonne Přenosilovou nebo dosavadní stálici Pavlínu Filipovskou. Odešla s nimi i část hudebníků nebo nejnovější posila Semaforu, která si kvůli tomu v pasáži Alfa ani nezaspívala – Sally Sellingová. Divadlo navíc opustili také Jiří Jelínek, jemuž jeho práci a spolehlivost komplikovaly stále viditelnější problémy s alkoholem, a Jana Malknechtová, jež si vzala švédského občana, přijala jeho jméno Cederstrand a nakonec se z Československa odstěhovala.

Vedle již zmiňovaného osazenstva z pásma *Zavinil to bubínek* byla novou hvězdou pásma především Zuzana Burianová. Ta po Zuzaně Stivínové převzala hlavní roli tohoto seriálu a tentokrát nejen anonymně z audiozáznamu, ale přímo na jevišti i filmovém plátně (program byl prokládaný sérií krátkých Suchého filmů natočených ve stylu němých grotesek). Ředitel Semaforu si krásné blondýnky povšiml o pár měsíců dříve během natáčení televizního pořadu *Dvacet let v písničce a úsměvu*, v němž hrála v komparsu. Zaujal jej i její osobitý, až po technické stránce ne právě jedno-

Z. Burianová, J. Bednář,
M. Drobny a N. Hamrlová

konalejší hlas. „*U nás neexistuje mladá zpívající herečka s nadáním komika, která by měla svůj typický hlas,*“ řekne Suchý časopisu G67. „*Nemusí to být hlas vyumělkovaný ani příliš čistý, musí být takový, aby každého, kdo jej uslyší, hned napadlo: Aha! Tak tohle zpívá ... – V největších světových music-hallech se obyčejně v programu vyskytuje zpěvák nebo zpěvačka, která se celým večerem nějak prolíná, zpívá, hraje a diváci se ji smějí. Semafor má Zuzanu Burianovou.*“ Další

tehdejší posilou souboru je host Angelo Michajlov, který zaujme režiséra Karla Mareše svými imitačními schopnostmi a v programu proto s úspěchem paroduje Louise Armstronga, Raye Charlese a Franka Sinatru.

Premiéra pásma je zprvu ohlášena na 26. října, k čemuž nedojde a Suchý se Šlitrem proto urychlí plánované nasazení staženého kabaretu *Jonáš a tingl-tangl*, který se znovu na čas vrací na semaforská prkna (24. října). Ke slavnostní premiéře *Zuzany* tak nakonec dochází až 22. listopadu a Semafor tedy opět nabízí nové tváře a nové hity, především dvě písně mají obrovský ohlas: *Písníčka pro kočku* Milana Drobného a *Kytky se směly* s trojhlasem Drobného, Mayera a Burianové. Na deskách vyjdou i *Modré džínsy*, *Oudolí*, *To nám slečno nedělejte*, *Na vrata přibili můj stín* nebo *Vlny*, některé s větším ohlasem, jiné s menším. A kritikové? „*Po představení snad neodcházeli nikdo, kdo by nebyl pocítil na sobě blahodárný účinek upřímného smíchu,*“ konstatuje Jaroslav Přikryl ve *Večerní Praze*, přičemž v podobném duchu vyznívají i další recenze.

Hodně pozitivních reakcí na svůj výkon se tentokrát v tisku dočte i kapelník Ferdinand Havlík, který se svými kolegy hudebníky obstará menší herecké role. „*Nejvýraznějším členem společnosti na jevišti je však tentokrát Ferdinand Havlík,*

Evžen Jegorov, Jaromír Mayer
a René Gabzdyl

který je ve všem jako doma: ve hře na saxofon, ve vedení kapely, v přirozeném hereckém projevu i v bravurní parodii bigbeatové skupiny, v níž výborně hraje i zpívá,“ píše Pavel Grym v Lidové demokracii.

Zuzana je všude jako doma je zkrátka diváky i kritikou přijata velmi dobře, až se nejedná o tak výrazný úspěch, jaký provázal předcházející *Zuzany*. Může za to především stále zjevnější rozchod Semaforu s nejnovějšími hudebními trendy. Klasický rock and roll v jazzovém hávu, který Semaforu hudebně dominoval, začíná v obecném zájmu mladých lidí ustupovat big beatové vlně pod vlivem The Beatles. Britská senzace se totiž pomalu a se zpožděním dostává i na naši hudební scénu. „Je ovšem pravda, že nám big beat odvedl nejmladší obecenstvo, ale čím víc konkurence, tím líp pro nás i pro celou naši muziku. Pocit, že jsme bez konkurence, by nám mohl jenom uškodit,“ říkal Jiří Šlitr už na začátku roku 1965. Na střet generací poukazuje též jeden z našich nejlepších hudebních kritiků Lubomír Dorůžka, který v Hudebních rozhledech na konci roku píše: „*Myslím, že hudební stránka Zuzany (...) představuje profesionálně vyspělý kabaret, který tentokrát dává jasně najevo, že vkus jeho tvůrců se poněkud rozchází s masovou základnou, kterou dříve vlastně vytvářel, ale prozrazuje přitom i nadále nesporné kvality.*“

Ferdinand Havlík

Nějakou dobu bude Semafor nové módní vlně vzdorovat, dokonce se s ní bude snažit najít stejnou řeč, což se však plně nepodaří. Nicméně *Písnička pro kočku* vstoupí na šest měsíců do hitparády Dvanáct na houpacíce, obsadí první místo a z Milana Drobného definitivně udělá další semaforskou hvězdu. Desky se prodá více než

100 000 výtisků a je to vůbec poslední singl autorské dvojice S+Š, který jde na obbyt v tak obrovském nákladu. Kytky se *smály* ze stejného pásma se v Houpačce udrží rovněž úctyhodné tři měsíce.

V archivu Bohumila Palečka se dochovaly dva nedatované záznamy pásma *Zuzana je všude jako doma*. Jeden obsahuje takřka celé představení (byť je částečně krácený o některé předtočené vstupy) a druhý pásek, na němž jsou zachyceny pouze některé vybrané písničky, rovněž v živém provedení před publikem. Kvůli několika technickým výpadkům při nahrávání kombinujeme oba záznamy, aby byl dojem posluchačů co nejčistší. Písňe Niny Hamrlové, které kvůli její nemoci chybí v hlavním záznamu, přidáváme v závěru jako bonus z druhého představení. Přesnou dataci neznáme, vzhledem k přítomnosti Jaromíra Mayera bude záznam pocházet z konce roku 1965 nebo začátku 1966 (zpěvák své angažmá v Semaforu ukončil k 31. lednu 1966, později jej v pásmu zastoupil přímo Jiří Suchý).

BENEFICE

Ačkoliv pásmo *Zuzana je všude jako doma* sklídilo kladné kritiky a také divácky bylo úspěšné, slávě předchozích *Zuzan* už se nevyrovnalo a z repertoáru Semaforu zmizelo již po pěti měsících (zatímco třetí *Zuzany* odehráli 169 repríz, čtvrté „pouze“ 96). Bohaté semaforské aktivity Miroslava Horníčka (*Hovory přes rampu*, *Pokušitel* a *Recital* s Hanou Hegerovou) uvolnily zejména Jiřímu Suchému trochu času, který beze zbytku vyplnil novými aktivitami. Postupně vydával několik knih, věnoval se každodennímu rozhlasovému pořadu *Gramotíngltangl*, ale především v rozhovorech stále častěji mluvil o tom, že by se raději než divadlu chtěl věnovat svému největšímu snu – filmování. Spolupracoval s režisérem Václavem Bedřichem na animované pohádce *Jonáš a velryba*, vedle toho se semaforskými kolegy filmoval buffoperu *Dobře placená procházka*, nicméně směřoval k vlastním hraným projektům. A rozhodl se zfilmovat svou hru Sekta.

Divadelní práce však nešla stranou a autorská dvojice S+Š dokonce složila nejvíce nových písní v nejkratší době za celou svou spolupráci. Důvodem byl fakt, že ačkoliv Suchý i Šlitr scénu v pasáži Alfa maličko odsunuli na druhou kolej svých aktivit, přistupovali k tomu natolik zodpovědně, že se rozhodli nabídnout hned dvě nové premiéry najednou, v nichž navíc hráli každý sám. Spustilo to fámy, že si oba Jiří vzájemně nemohou přijít na jméno.

Zde je na místě malá odbočka. Ačkoliv veřejnost považovala Suchého a Šlitra za stejně nerozlučné kamarády jako Voskovce a Wericha, vztahy S+Š nebyly v této době zdaleka tak intenzivní a byly založeny mnohem více na pracovní náplni než nitemém přátelství. Volný čas spolu netrávili, ale jejich profesní spolupráce přesto fungovala bezchybně. S+Š tuto situaci nevnímali jako překážku své tvorby, a ačkoliv ji později zejména bulvární tisk zásluhou některých zaměstnanců divadla neúměrně přifukoval, osobní vztah dvou vůdčích postav Semaforu nikdy neohrozil jejich divadelní práci (navíc, jak uvidíme, se během dalších let zcela změnil). To, že nějakou

Zuzana Burianová
a Jiří Suchý

dobu hráli každý zvlášť ve „svých“ hrách, navíc se situaci nijak nesusouviselo. Hlavním důvodem byla skutečnost, že jim úspěch divadla otevřel tolik dveří k mimosemaforickým aktivitám, že se jim volné večery, kdy jeviště obstaral druhý z dvojice, zkrátka velmi hodily.

Nové hry jsou pro S+Š opět pomyslné zdvihnutí laťky jejich schopností. Už předešlého roku Šlitř říkal Lubomíru Dorůžkovi: „Po různých cestách a po všem, co jsem na nich mohl vidět, se začínám trochu bát určitého nebezpečí, které spočívá v tom, že u nás měříme své výkony stále jen sami mezi sebou a že si tu latku našich rekordních výkonů nedáváme dost vysoko. Když jsme přišli s Jonášem, gratulovali nám někteří nadšení kritikové

k tomu, že vydržíme dvě hodiny sami dva na scéně. A přitom jsou ve světě takové recitály docela běžnou věcí. Velké hvězdy dělají dokonce one man show – pořady pro jediného účinkujícího, který dokáže dvě hodiny udržet obecenstvo v napětí.“

S+Š tak napíší bez mála čtyřicet nových písní, z nichž půlka je určena pro Suchého recital *Benefice* a druhá půlka pro Šlitřův kabaret *Ďábel z Vinohrad*. Premiéry jsou naplánovány na konec září, o pořadí si autoři hodí mincí a vyhraje *Benefice*.

Jiří Suchý už od jara na zájezdech zaučuje tři holčičky: Lenku Hartlovou, Magdu Křížkovou a Zuzanu Stírskou, které do svého pořadu plánuje angažovat (roli nakonec získají první dvě, zatímco Stírská začne v Semaforu zpívat později v 70. letech). V létě se denně zkouší, od devíti do jedné patří divadlo režiséru Ivu Paukertovi, Havlíkovu orchestru a Suchého *Benefici*, od jedné do pěti Jiřímu Menzelovi, kapele Milana Dvořáka a Šlitřově týmu pro *Ďábla z Vinohrad*.

Benefice je poetická revue v duchu *Jonáše a tingl-tanglu*, toulavý zpěvák Jiří s malou holčičkou Káčou chodí světem, společně zpívají písničky a baví své obecenstvo parafrází Hamleta. Ve druhé půli večera dívanka vyrostle do dospělé

Zuzany Burianové a nabídnou svou verzi Fausta a Markéty. V malých rolích hrobníků a žaláříků se blýsknou také Ferdinand Havlík a Evžen Jegorov (později jejich role převezmou Jiří Grossmann a Miloslav Šimek).

Semafor dodržoval nepsanou tradici, kdy si nové hry nejprve odjel vyzkoušet před mimopražské publikum, a tak na konci září 1966 odjel do Plzně, kde odehrál předpremiéru obou her, 28. září pak nabídl pražskou premiéru *Benefice*, o den později *Đábla z Vinohrad*.

Kritické ovzduší bylo v této době k Semaforu obecně poněkud chladnější, a tak sice první kritiky nebyly negativní, zároveň ale ani nepřekypovaly pochvalami. Jako by si odborníci potřebovali na hry zvyknout a vystihnout, co se vlastně v malém divadélku rodí, protože s dalšími a dalšími reprízami také vysloveně pozitivních kritik přibývalo. Měsíc po premiérách proto už Sergej Machonin píše: „Z hravých písniček, vtipných groteskních metafor, satirických a humorných situací jako by se za ta léta začalo vylupovat něco velmi svého, osobitě českého a zároveň obecně platného a moderního. Něco nebo spíš někdo veselý a bystrý, kdo vidí, chápe a rozumí, kdo má křehký cit pro spravedlnost a pravdu, kdo si nedá nic namluvit, kdo chápe tragické i v nejvšednějších věcech života, a kdo má při tom všem nezdolnou vůli žít a být šťasten.“

Benefice se nakonec stala jednou z nejúspěšnějších her prvního desetiletí Semaforu a Jiří Suchý dokonce s upravenou verzí vystoupil v pařížském Divadle národů (červen 1967), celkem odehrál přibližně 136 repríz, než se v červnu 1968 rozhodl – stále vyprodanou *Benefici* – stáhnout z repertoáru, aby uvolnila místo novým hrám S+Š. Náš záznam pochází z 29. září 1967, kdy už v divadle nehrál orchestr Ferdinanda Havlíka, proto jej na pódiu v tomto představení nahradil Country Beat Jiřího Brabce a role hrobníků převzali Jiří Grossmann a Miloslav Šimek (ti Semafor posílili od dubna 1967). Jako bonus zařazujeme několik ukázek v alternovaném obsazení.

ĎÁBEL Z VINOHRAD

„Myslím si, že toto představení se vrátí trochu zpátky na počátek divadla Semafor. Myslím v tom pojetí takový tý studentský legrace a toho amatérského – doufám, že v dobrým slova smyslu – pohybování se na jevišti,“ říká Šlitř v rozhovoru pro Večerní Prahu v září 1966. Okolnosti vzniku kabaretu *Ďábel z Vinohrad* jsme popsali již v textu o předchozí hře *Benefice*. Jiří Šlitř se vůbec poprvé postavil na divadelní jeviště bez svého hereckého partnera, byť i on si, stejně jako Jiří Suchý, přizval do kabaretu dívčí posilu. V jeho případě zde zprvu vystupovaly hned čtyři dívky, které se v rámci uvolněného děje kabaretu snažily dostat k divadlu. Hrály je amatérské herečky Vratislava Hellerová, Olga Nosková, Květa Hanušová a Jaroslava Rajtorová (později alternovala také Zuzana Burianová).

Šlitřova k dokonalosti přivedená naivní komika bezpečně fungovala a herec s kamennou tváří skutečně bez oddechu táhl celé představení. Písně jako *Tři tety*, *Co jsem měl dnes k obědu* nebo *Ďábel z Vinohrad* sice nedohonily v prodejnosti skladby rané semaforské éry, ale jejich nezaměnitelné autorské podání a humor z nich přesto hity učinily. Hudebně jde převážně o comedy songy zároveň ale hrané v big beatovém duchu, pro který se Jiří Šlitř nadchl během svých cest na Západ, zejména po Spojených státech. S kapelníkem semaforského orchestru Ferdinandem

**Miluška Voborníková, Jiří Šlitr
a Naďa Urbánková**

Havlíkem však v tomto směru nenašel společnou řeč a jejich spor se vyostřil až tak, že Havlík Semafor na dvě sezony opustil. V *Đábloví z Vinohrad* tak hrál jednak lehce rockovější orchestr Milana Dvořáka, nebo skupina Rudolfa Rokla (jejíž členové pod vedením bubeníka Františka Čecha vystupovali mimo Semafor též jako Rogers Band). Někteří hudebníci hráli i v obou semaforských kapelách.

Podobně jako se Jiří Suchý věnoval několika oborům najednou, stejně tak seděl na mnoha židlích i Jiří Šlitř. V této éře se stále více věnuje své druhé hlavní profesi, kterou se živil dříve než hudbou – výtvarnému umění. V květnu 1966 ve Wiesbadenu otevře výstavu svých kreseb, která je v tamním tisku velmi dobře přijata, na konci roku 1966 odjede do New Yorku uvést další výstavu, tentokrát společnou s výtvarníkem Stanislavem Fišerem. Amerika Šlitřa fascinuje snad nejvíc ze všech zemí. Touží zde prorazit a cílem jeho snah je Broadway. Šlitř zaměří veškerou svou snahu na to, dostat Semafor právě sem. Jeho ambicí je uvést tady *Dobře placenou procházku*, připravit půdu si nejprve mají s *Jonášem a tingle-tangle*, a to na menší newyorské scéně v představeních určených pro české emigranty („krajany“, jak opatrně píše tehdejší tisk). Oba projekty jsou tak blízko uvedení (podporuje je i Jiří Voskovec), že o nich v této době Šlitř s novináři hovoří jako o hotové věci. Bohužel ani k jednomu nakonec nedojde a dobytí Broadwaye zůstane jedním z mála uměleckých snů, kterého Šlitř nedosáhne.

Když začnou přípravy na vznik pavilonu československé expozice na nadcházející světovou výstavu Expo 67 v kanadském Montrealu, Jiří dostane nabídku na účinkování v části Kinoautomat. Neváhá a kývne na ni, byť to bude znamenat jeho několikaměsíční absenci v Semaforu. Jeho cílem není ani tak vystupování v dětském pořadu Kinoautomatu jako spíš navazování kontaktů v sousedních Spojených státech. Vynutí si to i stažení *Đábla z Vinohrad* z repertoáru.

Kabaret se vrací na pódia teprve až v roce 1968 bezprostředně v reakci na okupaci naší země vojsky Varšavské smlouvy. Původní čtyři dívky, jež Šlitřovi

Miluška Voborníková
a Jiří Šlitř

sekundovaly, nově nahradí dvě členky souboru: stále výraznější Nad'a Urbánková a vycházející hvězda skupiny Šimka s Grossmannem Miluška Voborníková. Přibude politických narážek na situaci v naší zemi a také několik písní, které lépe vystihují svou dobu (*Calyпсо o šťastné zemi*, *Pudivín*, *Proč se lidé nemají rádi*, *Teplé prádlo* nebo dvě klasiky Osvobozeného divadla *Nikdo nic nikdy nemá* a *Pochod plebejců*). Jan Kolář vše vystihne, když k obnovené premiéře v Listech napíše: „Všechno – každé slovo, každý symbol – nabylo jiný význam a nový smysl.“ Souhlasně to v tisku komentuje i Šlitr. „Nejkrásnější pocity těch na jevišti mají na svědomí diváci, jsou najednou pozornější, vděčnější i citlivější, každý večer je dobrodružství, mění se písničky, staré známé znějí jinak, nikdo z nás na jevišti nikdy neví, co si v jakém textu ten večer posluchači najdou.“

Zatímco na pražských ulicích stále stojí ruské tanky, Šlitr, Suchý a jejich kolegové proti nim bojují písničkami, humorem, hudebními nástroji. Myšlenka z *Kdyby tisíc klarinetů* zde ožívá v realitě...

TAK CO, PANE BARONE

Rok 1967 není pro Semafor nejjednodušší. Předně se divadlo musí vyrovnat s dočasnou absencí dvou dominantních osobností: Jiřího Šlitra a Miroslava Horníčka, kteří budou od dubna do října vystupovat v kanadském Montrealu na světové výstavě Expo 67. Jak už bylo řečeno, Semafor navíc ztratí i svou dosavadní hudební oporu Ferdinanda Havlíka, přičemž po stažení pásma *Zuzana je všude jako doma* opět odchází část souboru (Nina Hamrlová, Antonín Hrůza nebo René Gabzdyl), navrch ještě divadlo opustí dosavadní stálice Hana Hegerová, které se slibně rozjíždí zahraniční kariéra. Jiří Suchý je plně zaneprázdněn natáčením filmové *Sekty*, z repertoáru musí kvůli absenci Šlitra a Horníčka zmizet většina her a pásem: *Jonáš a tingl-tangl*, *Đábel z Vinohrad*, *Recital H+H* a *Hovory přes rampu*, takže zůstane pouze jediný, kterým je Suchého *Benefice*. Příslovečný trn z paty divadlu vytrhnou nové posily Jiří Grossmann a Miroslav Šimek, kteří jsou sice zprvu kritikou přijati na prknech Semaforu poněkud rozpačitě, své diváky si tu ale velmi rychle najdou (a část si přivedou z klubové scény, ze Sluníčka a Olympiku). Brzy s úspěchem nabízejí jak *Besídku zvláštní školy*, tak první *Návštěvní den*.

Nad'a Urbánková

Milan Drobný

Postupně se také rodí nový soubor. Námluvy s Helenou Blehárovou, hvězdou brněnského orchestru Gustava Broma, sice skončí po několikaměsíčním hostování, ale do Semaforu se vrací objev Formanova filmového *Konkursu* Lilka Ročáková, dále kdysi režimem vyštvaná Eva Olmerová nebo Miki Volek, který si v Semaforu již zazpíval ve Štáidlově pásmu *Ondráš podotýká*. V první polovině roku 1967 v Semaforu vystupuje také nadaná Hana Pazeltová, která však později před dráhou zpěvačky upřednostní studium architektury a filozofie.

Jiří Suchý zvažuje oživení hry *Taková ztráta krve* a také adaptaci populární anglické knihy *Tři muži ve člunu* od humoristy Jeroma Klapky Jeroma. S obojím však chce počkat na návrat Šlitra s Horníčkem (a oboje snad právě proto vezme čas), a tak trošku z nouze zatím připraví další písňové pásmo v duchu někdejších *Zuzan*, nazvané *Tak co, pane barone*. Spojovacím motivem večera režírovaného Ivem Paukertem tentokrát není monolog osamělé dívky, ale hudební přednáška Otokara Závíše (roli Suchý původně nabídl Juraji Herzovi, nakonec se jí ujal Evžen Jegorov), která se však hned v úvodu mění na vyprávění o útrapách Závíšova tchána ve službách nejmenovaného pana barona. Jedná se v podstatě o inscenovanou humoristickou povídku prokládanou písněmi, s odstupem času

Miki Volek

Evžen
Jegorov

Zuzana Burianová

tak trochu náladou připomínající souběžně vznikající semináře divadla Jára Cimrmana.

Jiří Suchý si zkusí ověřit, na kolik stále funguje skladatelská firma S+Š, a během několika červnových a červencových předpremiérových představení nejsou v programu u písní uvedeni autoři. Diváci mají hlasovací lístky sami vybírat písničky, které by měly „postoupit“ do

chystané podzimní premiéry. A tak vedle Šlitrových melodií zní i autorské písně Mikiho Volka (*Domovnice*), Hany Pazeltové (*Neber mi ten smích*) nebo Jiřího Brabce a Jiřího Grossmanna (*Socha*). A protože Šlitr v Kanadě nestihne zhudebnit dostatek textů, připiše několik autorských melodií sám Suchý (např. *Happy-end*, *Sto let mi stydne černá káva*, *Třikrát* nebo později Hanou Hegerovou natočené *Rámusy – blues*).

Odložená premiéra (kvůli zranění Nadi Urbánkové) nakonec proběhne 3. října 1967 v notně pozměněné sestavě i s výrazně jinou hudební náplní než na předpremiérách. Divadlo totiž v mezechase opustí nejen Helena Blehárová, ale též Hana Pazeltová a znovu i Lilka Ročáková.

V pásmu tak nově nastoupí stále sebejistější Naďa Urbánková a zcela neznámá Helena Donevová. Mužskou část souboru posílí zpěvák, herec a sám schopný autor Luděk Nekuda („ostravský Suchý“, jak je mu někdy v dobrém slova smyslu přezdívano).

Přijetí hry ovšem není dobré. Kritikové se tentokrát na Semafor vrhnou a jejich

Eva Olmerová

odsudek dokonce předčí někdejší tvrdé hodnocení *Sekty*. V ní alespoň někteří viděli progresivní snahy, zatímco na pásma *Tak co, pane barone* si semaforští nepřečtou ani jednu jedinou pozitivní reakci (s výjimkou pochval mířených na dosud přehlíženou Nadu Urbánkovou). Nejčastěji padají slova jako *banální, průměrné, konvenční*... Na nepřízeň odborné kritiky je divadlo zvyklé, nicméně tentokrát pásma příliš netáhne ani divácky. Ačkoliv jsou všechny reprízy vyprodané, vstupenky se mnohdy doprodávají až v den představení, což je situace pro Semafor takřka nevídaná. I proto se autoři rozhodnou program na konci sezony 1967–1968 stáhnout.

Námi použitý záznam se dochoval spolu s ostatními v archivu zvukaře Bohumila Palečka a v tomto případě známe i přesné datum jeho pořízení: 29. listopadu 1967.

POSLEDNÍ ŠTACE

Vlažnější úspěch pásma *Tak co, pane barone* umocní rozhodnutí S+Š, že se již nebudou snažit o obdobně stavěná písničková pásma. Nový cíl, který si vytknou, je komplexnější hra, v níž využijí nabyté hudební zkušenosti z dosud nejambicióznější *Dobře placené procházky*. Semafor tak plánuje nabídnout více než jen kvalitní zábavu a „*chce napříště dělat také intelektuálnější divadlo, zpívat písničky se závaznějšími texty, angažovanější, které něco řeší. Víme, že nám to asi přinese nové publikum, ale divadlo nesmí ustrnout a dělat celý život totéž,*“ říká Jiří Šlitr v roce 1967.

Myšlenky textů tedy nemají mít jen uměleckou hodnotu, ale také větší společenský důraz. Když totiž přemýšlejí o tom, jakým směrem pokračovat, dozrává v Jiřím Suchém něco, čemu se prozatím vyhýbal – psát satiru. Důvody dosud nebyly jen ryze žánrové, satira podléhala přísné cenzuře a ta politická mohla být pochopitelně namířena pouze proti imperialistickému Západu. Jenomže nálada ve společnosti se pomalu mění. „*Vytvářet satiru nikdy nebylo mým cílem, nikdy jsem se necejtíl povolanej ji hrát,*“ vysvětluje tehdy Suchý Janu Kolářovi v Divadelních novinách. „*Potom jakoby náhodou tahle hlediska ustoupila a kupodivu tu nám ve hrách začaly probleskovat písničky a řeči, jež mají se satirou cosi společného. Například v Benefici, která původně byla napsána bez jakéhokoliv satirického šlehu, se během těch sto repríz vyrojily takový různý prostorekosti. Možná, že by se to ani nemělo psát. Někdy ale je potřeba promluvit, odsoudit nějakou špatnost, neboť kdo mlčí, souhlasí...*“

Šlitr, který se po půlročním angažmá vrací ze Západu, se Suchým plně sou-

hlasí. Proto pracují hned na dvou velkých projektech, jedním je příprava vlastní nové hry *Poslední šťace*, druhou jejich spolupráce na námětu Josefa Škvoreckého na film *Zločin v šantánu*, přičemž na obou se podílí čerstvý držitel Oscara Jiří Menzel. Situaci pomůže tzv. Pražské jaro, tedy uvolnění politické struktury v naší zemi zejména proto, že počátkem března rozhodne předsednictvo ÚV KSČ o zrušení cenzury (legalizováno bude 26. června).

Proč nám říkají poslední šťace a mně vrahoun, ptá se pan primář, tak zní celý název nové hry S+Š, již Semafor premiérově nabízí v závěru sezony 2. dubna 1968. O režii se s Jiřím Menzelem podělí Karel Mareš (první režíruje dramatickou stavbu představení, druhý má na starosti propracovaná hudební čísla) a divadlo pro hru angažuje také nový orchestr, kterým je více méně skupina Apollojazz z právě rozpadlého divadla Apollo. Poprvé od *Dobře placené procházky* je hra postavená na pevné dějové lince, čímž se více přibližuje tradičnímu divadelnímu představení. V jejím centru stojí primář (Jiří Šlitr) a jeho nemocniční personál (Josef Laufer, Milan Drobný, Naďa Urbánková, Věra Křesadlová, Evžen Jegorov ad.), v jejichž péči dosud nepřežil ani jediný pacient. Platí si tedy alespoň jednoho zdravého (Jiří Suchý), aby vylepšil jejich reputaci. Přesto o život připraví i jeho, a když se ukáže, že primář je ve skutečnosti místní zahradník, který se na vedoucí místo dostal naprostým omylem, změní nemocnice zaměření a stane se z ní vykřičený dům. Celý děj je pak satirickou parafrází politické situace.

Také hudební doprovod hry tentokrát tvoří více kompaktní celek, mnohé melodické motivy se vracejí a podtrhují dějové linky. Jak S+Š už dříve naznačili,

skutečně se nesnaží zasypat trh potencionálními hity, ale napsali funkční divadelní hru po obsahové i hudební stránce. Hitové ambice mají snad jen tři skladby, baladický duet Suchého a Urbánkové *Takovou lásku, o jaké jsem snila*, který natočí jako televizní písničku, a šlágrovitější Drobného písňe *Oh larydou* a *Růže růžová*, obě vydané na supraphonských singlech. Valčík o růžích je poslední skladbou S+Š, jež byla nasazena v konkurenci současných hitů v rozhlasové Houpačce.

Sinusoida kritických referátů o práci S+Š se opět odrazí ode dna a hra je přijata takřka bez výjimky kladně ve všech hlavních listech. „*Konečně zase jednou pořádná premiéra*,“ píše Večerní Praha. „*Nesmírně aktuální*,“ dodává Práce. „*Velmi silné a angažované*,“ komentuje Lidová demokracie, „*Satira jak bič*,“ přizvukuje Ludvík Vaculík, zatímco Josef Škvorecký mluví o „*nejlepším divadle absurdity*“ a tak dál a dál. Díky Lubomíru Dorůžkovi se dokonce o hře mohou krátce dočíst čtenáři prestižního amerického hudebního časopisu Billboard.

Semafor má zkrátka nový hit a Jiří Suchý může stáhnout dva roky starou *Benefici*. Přesnou dataci záznamu z archivu Bohumila Palečka neznáme, ale vzhledem k obsazení, v němž ještě hrají pozdější emigranti Daniela Fišerová a Tomáš Pudlovský pochází z rozmezí duben – červen 1968.

JONÁŠ A DR. MATRACE

„**A** hlavně neztrácejte naději! Když ji ztratíte a někdo ji najde, myslíte, že vám ji vrátí? Nevrátí, bude rád, že ji má,“ těmito slovy vstupuje do nejistého roku 1969 Jiří Suchý. Jiřího Šlitra se reportéři zeptají, co nejhoršího by jej letos mohlo potkat. V reakci na invazi vojsk Varšavské smlouvy lakonicky odpoví: „*Ještě jedno gesto spřátelených zemí.*“ Jiří Grossmann s Miloslavem Šimkem ironicky doporučují v mrazivém lednovém počasí rozeslat telegram všem místním národním výborům v republice: „*Neodklízejte sníh, ať kontrarevoluce při plížení nastydne.*“

Oba Jiří po letech nepřilíhli intenzivního přátelství najdou společnou vnitřní řeč a dle Suchého vzpomínek jsou poslední měsíce Šlitrova života ve znamení velmi intenzivního kamarádství, které dalece přeroste jejich dosavadní poněkud studený pracovní vztah. Suchý přeruší psaní komediálního hororu *Čarodějky*, který mu nejde od ruky, a raději začíná psát volné pokračování nej-

slavnějšího představení S+Š s pracovním titulem *Jonáš II*, nakonec uvedeného pod názvem *Jonáš a dr. Matrace*.

Jeho premiéra vyjde na 22. května 1969 a Suchý se Šlitrem zopakují úspěšný recept prvního *Jonáše*, byť má pochopitelně tentokrát Jiří Šlitr výrazně větší roli než dříve. V opětovné režii Karla Mareše se znovu setkává kabaretiér Jonáš s pianistou, jenž vystupuje z anonymity a dostává neobvyklé jméno – Prokop Matrace. „*Když jsem režíroval druhého Jonáše,*“ vzpomínal na Jiřího Šlitra režisér Karel Mareš, „*napadlo mě, že by bylo pěkný, kdyby se naučil hrát na piano tak, že by měl klávesy vzadu za sebou*

a musel dát při hře ruce za sebe. To je pro každého pianistu nepředstavitelná zhovadilost, artistický výkon. Ale on se to naučil. Naučil se i vyprávět vtipy a přitom současně hrát na piano nějakou melodii...”

S+Š sekundují Věra Křesadlová, Petra Černocká (kterou pro Semafor objevil Jiří Grossmann) a celý sbor Semafor Girls. Suchý se Šlitrem zpívají písně, vyprávějí anekdoty o Frantíkovi, prokládají je tu groteskní scénkou, tu zase vážnějším zamyšlením a také mnoha satiric-

kými šlehy namířenými na soudobou politickou situaci. Diváci rezonují s herci a kritika si ještě může dovolit nadšeně přikyvovat. Ač si někteří postesknou, že opakování je vždy opakováním, *Jonáš a dr. Matrace* má jednu z nejpozitivnějších kritik prvních desetiletí Semaforu a tvoří pomyslné vyvrcholení spolupráce mezi oběma Jiřími.

Suchý se Šlitrem složí do druhého Jonáše některé ze svých nejvýraznějších skladeb jako *Margareta*, *Mississippi*, *Kubistický portrét*, politicky laděné písně *Kdo chce psa bít, Člověk, to zní hrdě* a Osvobozeným divadlem ovlivněnou *Proti všem*. Všichni z řad odborné kritiky i diváků se však shodují, že vrcholem představení je protiválečná *Jo, to jsem ještě žil*. „*Když jsem odevzdával Jirkovi text téhle písně, naléhal jsem, aby věc pojednal tak nějak bachovsky,*“ napsal Suchý do své *Knížky* (1986). „*Měl jsem dojem, že myšlenka textu je dost závažná, a proto potřebuje varhany, ne však elektrofonické. Nádherný zvuk chrámových varhan se mně zdál být přesný pro hudbu k mému textu. Ne však Šlitrovi. Opět jednou tu vzniklo dílko ve vzácné neshodě. Skladatel mě zaskočil libívou, sentimentální melodií, a tím mě lehce naštal. S několikadenním odstupem jsem si*

ale zvykl a pochopil jsem, jak podivuhodný kontrast k textu vytvořil. Rozloučil jsem se s myšlenkami na monumentalitu a zůstal jsem při zemi, a ta země byla syrová jako hlína v zákopech, ve kterých si zabláčený vojáké pohvizduje melodii z jakéhosi zamilovaného filmu.“ Když v písni o umírajícím vojákovi z playbacku zazní kulometná palba, jedná se o autentický záznam střelby okupačních vojsk u vinohradského rozhlasu ze srpna 1968.

Československá televize nenatočí celé představení, avšak zaznamená vybrané ukázky pro pořad *Jizvy, jiskry, jistoty*, díky čemuž se dochová alespoň zlomek ze vzácného dokumentu poslední společné hry dvojice S+Š. Zvukař Semaforu Bohumil Paleček naštěstí pásmo natočí na magnetofonový pás, i když přesné datum v tomto případě neznáme.

„Bylo nás asi šest holek a byly jsme takový kočky, takový girls,“ vzpomíná Věra Křesadlová. *„Měly jsme korzety, krátké sukýnky, růže a síťový punčochy. Na závěr představení se zatáhla opona. Suchý se Šlitrem byli před ní a dělali legraci, vymýšleli fóry a různě nastavovali představení. My holky byly poskládaný na takovým platičku v zákulisí a čekaly na slavnostní závěr. Kolem nás chodili hudebníci a různě nás krasavice poštuchovali. Lidi se smáli a my se vzadu taky*

smáli těm novým fórům, co Jirkové právě vymysleli. Všechno bylo takové milé. Byli jsme dobrá parta.“ (2006)

V novém *Jonášovi* se Suchý a Šlitr pustí do nejotevřenější kritiky soudobých poměrů. Situace však postupně přitahuje, z rozhodnutí Ministerstva vnitra je zakázána činnost Společnosti pro lidská práva, jejímž členem je i Jiří Šlitr. Když S+Š pracují ve studiu na nahrávkách písní, ostřejší politické narážky v zachyceném dialogu mu-

sejí vypustit. Natočí sice i písně *Kdo chce psa bít a Člověk, to zní hrdě*, na desku se však nedostanou (naštěstí nejsou smazány a vyjdou po sametové revoluci). Nejsou jediní, Šimek a Grossmann mají už u firmy Discant k vydání připravené vylišované desky *Besídka zvláštní školy* a *Setkání v Semaforu*, ale obě jsou na příkaz režimu zlikvidované (stejně dopadne u Supraphonu již vylišované LP, které přímo v Semaforu natočí hosté ze Slovenska Milan Lasica a Július Satinský).

Přes stále větší politické překážky jsou S+Š ponořeni do mnoha společných i samostatných projektů, Suchý točí film *Nevěsta*, Šlitr televizní seriál *Plakala panna, plakala*. Společně připravují další seriál o historii české pop music *Grand-supertingltangl*. Šlitr ilustruje hned několik knih najednou, jednu z nich *Praha město věží*, doplňuje texty Suchý... Ten má též hotovou novou knihu divadelních libret z let 1965–1969 nazvanou *Ďáblova dobře placená procházka z Vinohrad*. Nakladatelství Mladá fronta ji má připravenou k vydání, když přijde zákaz a následně je celá sazba rozmetána. Právě od titulu této zakázané knihy, která se obsahově překrývá i s naším boxem, je proto symbolicky odvozen název tohoto kompletu.

Kdo ví, co všechno mohli ještě S+Š společně vytvořit, kdyby Jiří Šlitr osudného 26. prosince 1969 ve svém ateliéru na Václavském náměstí nepřítápěl plynovým spotřebičem. Ten se mu však kvůli kolísání tlaku svítíplynu stal nakonec osudným. Jedno je jisté, počet představení *Jonáše a dr. Matraceho* by se zcela jistě nezastavil na uváděných třiapadesáti reprízách.

REVIZOR V ŠANTÁNU

Rozloučení s Jiřím Šlitrem proběhlo 6. ledna 1970 v krematoriu ve Strašnicích, pohřben byl na Vinohradském hřbitově. „*Přes 1200 truchlících se tísnilo v moderní, antiseptické a věčně chladné hlavní síni a další tisíce postávaly a drkotaly zuby venku,*“ napsal k pohřbu Šlitrův přítel Američan Alan Levy. „*I obyčejný pohřeb v tomto krematoriu působí velmi dramaticky. Rozhrne se opona a na pódiu se objeví rakev, maličká na obrovském katafalku. Truchlíci dělí od pódia květiny; při Šlitrově pohřbu tam bylo tolik věnců, že by stačily pokrýt celou berlínskou zeď...*“ Jiřímu Šlitrovi zahráli na rozloučenou Karel Růžička a Orchestr Ferdinanda Havlíka. Na obřadu promluvil Jiří Suchý, který mimo jiné řekl: „*Od okamžiku, kdy se na divadle Semafor objevil černý prapor, vrací se mi neustále jedna myšlenka, o kterou bych se chtěl s vámi v tuto těžkou chvíli rozdělit: Jestliže člověk prožije čas, který mu byl vyměřen, plně a šťastně, jestliže se uzavírá život, který se dokázal nádherně rozvinout, nemělo by to být důvodem k zármutku. A jestliže ten, kdo odchází, je Jiří Šlitr, člověk, kterému smutek a pláč byl tak bytostně cizí, cítím skoro povinnost vyzvat vás, abychom uctili jeho památku tím, že nebudeme myslet na naši vlastní opuštěnost, ale že se zamyslíme nad tím, kolik nám toho ten člověk s tvrdým kloboukem na hlavě stačil za svůj život poskytnout.*“

Zarmoucení byli navzdory krásné myšlence všichni, včetně samotného Jiřího Suchého, jenž si zprvu neuměl představit, že by v práci v divadle, které před deseti lety společně s Jiřím Šlitrem zakládali, mohl pokračovat sám... Po krátkém váhá-

ní se přesto rozhodl Semafor vést dál, navzdory stále dusnější politické situaci. Anebo spíš právě proto.

První týden po Šlitrově smrti divadlo Semafor prakticky převzali Jiří Grossmann s Milošlavem Šimkem. Leden, únor a půl března hráli svůj druhý *Návštěvní den* a také novou hru *Othello odpadá aneb Večer u kulečníku* (premiéra 29. ledna 1970), volné večery pak ještě vyplnil koncertním programem Josef Laufer. Jiří Suchý nakonec přizval k užší spolupráci kapelníka Ferdinanda Havlíka a společně dokončili již kdysi v Semaforu plánovaný crazy-koncert nyní nazvaný *Básníci a sedláci*.

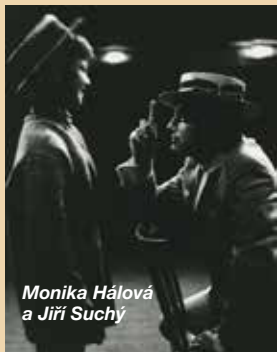
Duch Jiřího Šlitra zůstal v divadle přítomný v podobě druhé poloviny představení, kterou tvořila jednoaktovka *Revizor v šantánu*. Jiří Suchý pro ni otextoval poslední Šlitrovy melodie, které objevil rozpracované v jeho pozůstalosti a jimž Ferdinand Havlík vtiskl finální podobu. „*V divadle byla zima, nejspíš bychom měli právo nezkoušet – sociálních vymožeností je na světě víc než koxu,*“ napsal autor do programu nové hry. „*My jsme však neodmítli zkoušení, jelikož dvě patra nad námi stála dlouhá fronta na to, co nazkoušíme. Divadlo bylo bez Jiřího Šlitra jaksi opuštěné a ponejprv jsme zkoušeli jeho melodie, aniž by byl při tom. Četli jsme z jeho not a domýšleli jsme si, jak si to asi představoval. Věříme, že jsme se střelili...*“

Hra měla premiéru 17. března 1970. *Básníci a sedláci* (v režii Karla Mareše) byli komedií pro Havlíkův orchestr a vycházeli z hudebních parodií a z úpravy pohádky o Dlouhém, Širokém a Bystrozrakém (divadelní záznam představení se nedochoval, ale podstatnou část studiové nahrávky najdete na CD *Semafor – Léta šedesátá*, Supraphon SU 6161-2). Komornější hra *Revizor v šantánu*, v režii textaře Pavla Kopty, představovala volnou parafrázi Gogolova *Revizora*

a měla blíže k někdejší *Benefici*, ovšem tentokrát politicky přístrojené. Jiří Suchý zprvu nechtěl na pódiu nahradit Šlitra novým partnerem-hercem, a tak se vrátil k dřívějšímu nápadu a znovu vystupoval po boku malé holčičky, kterou se po odrůstající Magdě Křížkové stala desetiletá Monika Hálová. Suchý zde ztvárnil sebestředného úředníka, který chce z moci mu svěřené zavřít malý šantán. Inspicient této malé scény (jehož hraje skutečný inspicient Vladimír Hrabánek) i její subrety (Věra Křesadlová, Naďa Urbánková, Miluška Voborníková a Petra Černocká) se připravují na nejhorší, když v sobě úředník, někdejší ochotník, znovuobjeví lásku k divadlu a šantán paradoxně zachraňuje sám před sebou.

Za jednoduchým námětem, tematicky tolik typickým pro práci Jiřího Suchého, se skrývala místa ostrá politická satira, přičemž větší zrcadlo doby ředitel Semaforu ani nemohl napsat, protože se sám vzápětí začal opět potýkat s komunistickou úřední mocí (předně kvůli odmítnutí odvolat podpis pod listinou *2000 slov*). Začínala normalizace a byl to právě chytrý humor této hry, který Semafor málem definitivně zavřel.

„Jednoho dne přišel během představení do divadla bledý Miloš Hercík, ředitel Státního divadelního studia, který si politicky na tom nestál nejlíp, ale zatím odolával,“ napsal Jiří Suchý do knihy Inventura. „Chrlil ze sebe ne zrovna zdvořilé nadávky a já nejprve netušil, na koho jsou naměřované. Patřily ministerstvu kultury, které mu uložilo s okamžitou platností zastavit činnost divadla Semafor. Zpráva se ještě během představení rozletěla mezi herci i technikou a způsobila něco, co bylo pro mě jediným světlým bodem v celé té hrůze: když došlo na finálovou píseň a všichni jsme stáli v řadě, odborně nazývané chorus line, verše ‚...všechno vždycky nějak dopadlo / končí den a končí divadlo...‘ rozplakaly dámy a rozbrečely chlapy, všechny ty, kteří cho-

**Monika Hálová
a Jiří Suchý**

M. Voborníková, P. Černocká, M. Hállová, J. Suchý, N. Urbánková a V. Křesadlová

dili do Semaforu jako do práce a o jejichž citovém vztahu k divadlu jsem do té doby neměl tušení.“

Naštěstí se Hercíkovi se Suchým podařilo rozhodnutí na patřičných místech zvrátit a po krátké pauze, během níž na Semaforu visela cedule, že je porouchaný transformátor, divadlo znovu otevřelo. A nakonec i s *Revizorem v šantánu*, byť trochu ostříhaným o některé politické vtipy.

Kritikové hru hodnotili převážně kladně, Pavel Grym v Lidové demokracii hovořil o šťastném vykoření z tragického rozcestí a odvážně volal po ještě ostřejší satíře, Mladá fronta označila představení za jedno z nejlepších semaforských posledních let, Svobodné slovo podtrhlo humor hry jako nejučinnější zbraň proti tuposti a byrokracii. Pochopitelně se našli i negativnější pohledy (např. kritik Rudolf Mihola psal o zklamání a o tom, že se tragická ztráta Jiřího Šlitra začíná naplňovat), kladný tón však převládal a především – divadlo bylo plné. První krok k druhé etapě své existence úspěšně vykonalo.

Ačkoliv se novým skladatelem Semaforu stal Ferdinand Havlík, práce Jiřího Šlitra zůstala s divadlem pevně svázaná i po celá další desetiletí, protože

ona poetika, kterou s Jiřím Suchým vytvořili, z něj nikdy nezmizela. Navíc se 18. května 1970 členkou souboru stala Jitka Molavcová, čerstvá vítězka hudební soutěže Talent, což se brzy ukázalo jako zcela zásadní okamžik další semafor-ské historie (i přítomnosti).

Záznam hry se v archivu Bohumila Palečka dochoval bez datace a bohužel ve velmi špatné zvukové kvalitě. Přesto věříme, že i tato nahrávka nebývalé historické hodnoty příznivce divadla Semafor potěší. Pro lepší poslech nahrazujeme některé dostupné písně jejich studiovými verzemi.

BONUS – SEKTA

Hra o egocentrismu bez jakýchkoli zábran (jak ji označil Jiří Suchý v programu) je v našem boxu zastoupena pouze studiově natočenými písničkami, protože její divadelní záznam se nedochoval. Nutno však říct, že velkou část hry tvořily různé hravě bláznivé obřady na pomezí surrealismu a dadaismu, jejichž kouzlo bychom nedokázali na zvukovou stopu přenést, ani kdyby se záznam dochoval. Její zastoupení na našem boxu je proto spíše symbolické.

Jiří Suchý *Sektu* nejenom napsal a zrežiroval (sám v ní nehrál), ale postaral se tentokrát i o hudbu, protože první, kdo libreto ještě před kritiky zavrhl, byl dvorní semafor-ský skladatel: „*Jiří Šlitř byl jedním z jejích odpůrců a odmítl k ní složit hudbu – složil jsem si ji tedy sám. Konflikt se však změnil záhy v humorno a zbytek života si Jiří ze mne pro tuto hru utahoval,*“ vzpomínal autor v roce 1971. Celá hra byla o postavě dívky Evy (Milena Zahrynowská nebo budoucí členka Národního divadla Klára Jerneková), která se poté, co pro ni dvě družičky (Pavlína Filipovská a Věra Křesadlová) ukradnou zlatou monstranci, rozhodne zbožňovat samu sebe a chce po ostatních dívkách, aby jí sloužily obřady, což ony ochotně vykonávají v čele s lesbickou motocyklistkou (Renata Tůmová). „*Nechal jsem za sebe pracovat fantazii a sám jsem odjel na dovolenou...*“ napsal autor do efektiv-

ně řešeného programu na ručním papíře, aby šel tušenému kritickému odmítnutí naproti. Nezabralo to a až na pár výjimek (recenze Saši Mikšovice v časopise Universita Karlova či Vladimíra Justla v Literárních novinách) kritikové hru mnohdy nevybíravým způsobem odmítli („*Tenké surrealistické přadeno, obaleno slupkou gymnaziální perverzity,*“ napsala např. Lidová demokracie). Bohužel ji nepřijali dobře ani diváci a *Sekta* skončila se závěrem sezony po necelých čtyřech desítkách repríz. Jiří Suchý to s ní přesto nevzdal a s kameramanem Rudolfem Miličem ml. pracoval v letech 1967–1969 na její filmové podobě. Nicméně ta zůstala nedokončená a nevydařilo se ani plánované vydání gramofonové LP desky pro Jonáš klub na počátku 70. let. Právě pro tento film (potažmo LP desku) vznikly námi zařazené nahrávky, jež pocházejí ze samého konce šedesátých let.

V roce 2008 autor ještě jednou zkusil *Sektu* oživit v upravené formě jako divadelní hru. Pouhých patnáct odehraných repríz znovu napovědělo, že ani po letech téma sebezbožňující dívky Evy není pro diváky Semaforu příliš lákavé. Přesto měla hra i mezi příznivci divadla mnoho zastánců, k nejznámějším patřila režisérka Věra Chytilová, která v přímé inspiraci *Sektou* natočila experimentální film *Sedmikrásky* (k němu Jiří Šlitr už hudbu napsat neodmítl).

„*Sekta byla jiná a měla své slabiny. Ale přilnul jsem k ní, neboť mi otevřela cestu do oblastí fantazie, které mi do té doby nebyly tak blízké,*“ napsal ke hře Jiří Suchý v roce 1971.

